

CZU: 343.45(478):004.738.5

CORRESPONDENȚA ELECTRONICĂ: OBIECT IMATERIAL AL INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA art.178 CP RM?

*Stanislav COPEȚCHI**Universitatea de Stat din Moldova*

În prezentul studiu este analizat faptul dacă corespondența electronică poate să apară pe post de obiect imaterial al infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM. Se demonstrează că în condițiile actuale art.178 CP RM este inaplicabil în ipoteza violării dreptului la secretul corespondenței electronice. Se argumentează că, dintre toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice, doar Republica Moldova a decis să nu protejeze, pe cale juridico-penală, secretul corespondenței electronice. În fine, este scoasă în evidență inițiativa de ultimă oră a legiuitorului moldav de a atribui comunicările electronice la categoria obiectului imaterial al infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM.

Cuvinte-cheie: corespondență electronică, violarea dreptului la secretul corespondenței, vid legislativ, interpretare extensivă, semn estimativ, analiza legislațiilor penale ale unor state străine.

ELECTRONIC CORRESPONDENCE: THE IMATERIAL OBJECT OF THE OFFENSE PROVIDED IN art.178 PC RM?

In this study there is analyzed the fact if the electronic correspondence may appear as an immaterial object of the offense provided in art.178 PC RM. It is demonstrated that under the current conditions art.178 PC RM is inapplicable in case of violation of the right to the secret of electronic correspondence. It is argued that of all states former members of the Soviet Union, only the Republic of Moldova has decided not to protect, by legal-criminal way, the secret of electronic correspondence. Finally, is highlighted the latest Moldovan legislator's initiative to assign electronic communications to the category of the immaterial object of the offense provided by art.178 PC RM.

Keywords: electronic correspondence, violation of the right to the secret of correspondence, legislative gap, extensive interpretation, estimate sign, analysis of the criminal laws of foreign states.

Introducere

Statul garantează dreptul persoanei la secretul corespondenței, indiferent de forma pe care o îmbracă aceasta. Fiind unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei, predominant în statele democratice, acesta și-a găsit consfințire atât în cele mai importante instrumente juridice internaționale în materia drepturilor omului, cât și în legiurile naționale ale statelor. Nu face excepție de la aceasta nici Republica Moldova, care a mers pe calea inserării dreptului la secretul corespondenței în Legea Supremă a statului. În acest sens, potrivit art.30 din Constituția Republicii Moldova [1], statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare. În același timp, asigurarea realizării dreptului persoanei la secretul corespondenței se face, inclusiv, prin mecanisme juridico-penale, cum este cazul art.178 CP RM [2] care stabilește răspunderea penală pentru violarea dreptului la secretul corespondenței.

Rezultate și discuții

1) Din titulatura art.178 CP RM desprindem că entitatea materială/imaterială susceptibilă de influențare infracțională îl formează corespondența. De fapt, noțiunea de corespondență este una generică pentru toate categoriile de entități înscrise în dispoziția normei de la art.178 CP RM, și anume: scrisorile, telegramele, coletele și alte trimiteri poștale, convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice. Precizăm că convorbirile telefonice și înștiințările telegrafice, comparativ cu scrisorile, telegramele, coletele și alte trimiteri poștale, constituie entități corporale, motiv pentru care acestea formează categoria obiectelor imateriale.

Notabil este faptul că la data de 17.03.2016 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea comunicațiilor poștale [3], prin care a fost abrogată Legea poștei, nr.463 din 18.05.1995 [4]. De consemnat că noua lege nu mai conține noțiunea „telegramă”. Se pare că noțiunea în cauză este una desuetă, fapt ce a și determinat inutilizarea acesteia în noua reglementare. Drept consecință, în astfel de ipoteză este inaplicabilă norma de la art.178 CP RM. Or, norma extrapenală (de referință pentru cea de la art.178 CP RM) nu mai operează cu noțiunea „telegramă”. De asemenea, legea nu definește expresia „trimiteri poștale”, așa cum o

făcea vechea reglementare, fapt ce creează dificultăți la determinarea conținutului locuțiunii „alte trimiteri poștale” din textul art.178 CP RM.

2) După această digresiune, care se impunea a fi făcută *ab initio*, consemnăm că în Parlamentul Republicii Moldova se află în examinare Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative [5]. Potrivit art.2 al Proiectului de lege, se propune ca în locul cuvintelor „înștiințării telegrafice” să se introducă expresia „comunicărilor electronice”. În acord cu Nota informativă la legea enunțată, odată cu dezvoltarea tehnologiilor informaționale comunicațiile prin telegraf au dispărut la nivel mondial, iar ținta violării dreptului la secretul corespondenței au devenit anume informațiile expediate și recepționate prin intermediul comunicărilor electronice.

Considerăm binevenită o atare modificare legislativă. Într-adevăr, sintagma „înștiințările telegrafice” fiind una desuetă, trebuie exclusă din textul legii penale. Or, astăzi telegraful nu mai constituie un mijloc actual de comunicare, fiind practic inutilizabil.

Totodată, susținem poziția legiuitorului moldav de a atribui comunicările electronice la categoria obiectului imaterial al infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM, aceasta deoarece, în condițiile modelului inculpat de astăzi pe care îl conferă art.178 CP RM, violarea dreptului la secretul corespondenței electronice scapă de sub incidența legii penale. Doar în anumite condiții fapta persoanei poate să cadă sub incidența art.259 CP RM (accesul ilegal la informația computerizată, infracțiune amplasată în Capitolul XI din Partea Specială a Codului penal – Infracțiuni informatice și infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor), și anume: dacă accesul la informația computerizată este unul ilegal, este însoțit de distrugerea, deteriorarea, modificarea, blocarea sau copierea informației, de dereglarea funcționării calculatoarelor, a sistemului sau a rețelei informatice și dacă a cauzat daune în proporții mari.

Este neclară poziția legiuitorului moldav adoptată până la momentul avansării propunerii *de lege ferenda* sus-indicate, exprimată în manifestarea unei lipse de reacții pentru contracararea violării dreptului asupra secretului corespondenței electronice.

Cu privire la acest aspect, în doctrină se menționează că, în mod regretabil, în art.178 CP RM nu este specificată în mod expres violarea dreptului la secretul corespondenței electronice întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice, ceea ce reprezintă o lacună a legii penale. Iar până la o eventuală completare a dispoziției art.178 CP RM răspunderea penală este inaplicabilă în ipoteza violării dreptului la secretul corespondenței electronice întreținute prin e-mail sau pe altă cale ce nu presupune efectuarea de convorbiri telefonice sau expedierea de înștiințări telegrafice [6, p.656; 7, p.498].

Este paradoxal faptul că legiuitorul național nu a intervenit încă până acum în vederea înlăturării vidului legislativ existent. Considerăm lipsit de necesitate faptul prezentării unor date sau a unor probe care să confirme abundența comunicărilor electronice întreținute la ziua de azi. Această formă a comunicărilor nu este practică de o zi, de o lună sau de un an, ci de mai bine 20 de ani. În context, se profilează ca firească întrebarea: în ce mod statul protejează secretul unor astfel de comunicări, pe alocuri, substanțial mai importante ca celelalte? Răspunsul este clar: și de această dată statul a dat dovadă de iresponsabilitate în executarea obligațiilor cu care a fost investit atunci când a semnat acel „contract social” cu cetățenii Republicii Moldova prin care și-a asumat obligația de a asigura exercitarea nestingherită de către cetățeni a drepturilor fundamentale (constituționale) cu care aceștia au fost îndrituiți. În acest sens, reiterăm că în acord cu art.30 din Constituția Republicii Moldova, „statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”. La fel, în acord cu alin.(1) art.14 din Codul de procedură penală [8], „dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare (sublinierea ne aparține – *n.a.*) este asigurat de stat.

De ce Constituția Republicii Moldova conferă cetățeanului dreptul la secretul tuturor formelor corespondenței, inclusiv al celei întreținute prin intermediul rețelelor electronice, în timp ce art.178 CP RM sancționează doar fapta de violare a secretului scrisorilor, coletelor, telegramelor, trimiterilor poștale, convorbirilor telefonice și al înștiințării telegrafice, dar nu și a secretului corespondenței electronice? Oare legiuitorul moldav nu a considerat de cuviință protejarea pe cale juridico-penală a dreptului la secretul corespondenței electronice? Poate. Nu este exclus că la acel moment legiuitorul să nu fi considerat oportună conferirea protecției penale secretului corespondenței electronice, deși Codul penal a fost adoptat mult mai târziu ca

Constituția Republicii Moldova. Dacă o asemenea completare legislativă nu s-a considerat oportună la momentul adoptării Codului penal, atunci de ce se lasă atât de mult așteptată?!

3) De remarcat că propunerea *de lege ferenda* privind introducerea răspunderii penale pentru violarea dreptului la secretul corespondenței electronice se regăsește în același Proiect de lege prin care autoritățile intenționează se legifereze interceptarea și înregistrarea datelor informatice, percheziția informatică, ridicarea obiectelor care conțin date informatice, livrarea controlată, precum și reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea oricăror comunicări electronice sau mesagerii textuale.

Așadar, este clară intenția legiuitorului. De fapt, se dorește introducerea unor măsuri procesuale noi ce ar viza comunicările electronice, cu riscul admiterii unor ingerințe în viața privată, și totodată se dorește instituirea unui instrument juridico-penal ce are drept scop evitarea abuzurilor organelor de drept în realizarea acestor acțiuni procesuale, astfel încât violarea dreptului la secretul corespondenței electronice să constituie infracțiune. Cu alte cuvinte, realizarea percheziției informatice, interceptării și înregistrării datelor informatice cu încălcarea procedurii legale ar constitui temei pentru tragerea colaboratorului organului de drept la răspundere penală pentru violarea secretului corespondenței comise de o persoană în legătură cu folosirea situației de serviciu (lit.a) alin.(2) art.178 CP RM).

Nu intenționăm să ne expunem asupra oportunității sau inoportunității legiferării percheziției informatice sau a altor acțiuni procesuale asemănătoare. În orice caz, salutăm inițiativa legiuitorului de a conferi protecție penală secretului corespondenței electronice. Totuși, reiterăm neclaritatea noastră în ceea ce privește conjunctura realităților sociale în care a venit această inițiativă legislativă. S-ar părea că statul a venit cu această inițiativă doar pentru a scădea din intensitatea dezacordului societății civile asupra introducerii percheziției informatice, interceptării și înregistrării datelor informatice drept procedee probatorii. Dar dacă statul nu venea cu propunerea de introducere legislativă a acțiunilor procesuale sus-indicate? Răspunsul este evident: pur și simplu nu se venea cu inițiativa de amendare a art.178 CP RM, astfel încât violarea secretului corespondenței electronice să constituie infracțiune. Aici se profilează o altă întrebare: nu este oare posibil ca și o simplă persoană, nu doar un colaborator al organelor de drept, să admită o încălcare a dreptului unei persoane la secretul corespondenței electronice? Și de această dată răspunsul este unul evident: este clar că e posibil ca o asemenea persoană să încalce dreptul la secretul corespondenței electronice. Și dacă acest lucru e posibil, de ce propunerea de modificare a art.178 CP RM a venit în tandem cu inițiativa legiuitorului de a introduce percheziția informatică, interceptarea și înregistrarea datelor informatice în calitate de procedee probatorii?

4) Din perspectivă comparată, desprindem două tendințe legislative cu privire la incriminarea faptei de violare a dreptului la secretul corespondenței electronice.

Într-o primă abordare, în legislația penală a unor state străine (de exemplu: în cea a Federației Ruse [9], a Republicii Belarus [10], a Turkmenistanului [11], a Uzbekistanului [12], a Kazahstanului [13], a Tadjikistanului [14], a Armeniei [15], a Azerbaidjanului [16] și a Estoniei [17]) corespondența electronică nu este indicată expres în calitate de obiect imaterial al infracțiunii de violare a dreptului asupra corespondenței electronice. Aceasta însă rezultă din formula „alte tipuri de comunicări” inserată în textul normei de incriminare.

Potrivit unei alte tendințe, corespondența electronică este prevăzută expres în dispoziția normei în calitate de obiect imaterial al infracțiunii (este cazul Ucrainei, Georgiei, Kârgâzstanului, Lituaniei, Letoniei, României, Bulgariei, Macedoniei etc.). Astfel, spre exemplu, potrivit art.159 din Codul penal al Georgiei [18], constituie infracțiune dobândirea, deschiderea, luarea de cunoștință ilegală cu conținutul corespondenței private sau al trimiterilor poștale, înregistrarea comunicărilor telefonice sau a comunicărilor primite sau transmise prin telegraf, computer (sublinierea ne aparține – *n.a.*), fax sau prin alt mijloc tehnic. La fel, în corespundere cu art.163 din Codul penal al Ucrainei [19], este pasibilă de pedeapsă penală fapta persoanei concretizate în încălcarea secretului corespondenței, al convorbirilor telefonice, al corespondenței telegrafice sau de alt gen, transmise prin intermediul mijloacelor de comunicație sau prin calculator (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Într-o manieră similară, la art.136 din Codul penal al Kârgâzstanului [20] este incriminată fapta de violare a secretului corespondenței, al convorbirilor telefonice sau de alt gen, al comunicărilor poștale, telegrafice, electronice (sublinierea ne aparține – *n.a.*) sau al altor tipuri de comunicări. Potrivit art.166 din Codul penal al Lituaniei [21], este pasibilă de pedeapsă penală fapta persoanei exprimată în interceptarea ilegală a obiectelor poștale sau a coletelor expediate prin poștă sau prin intermediul unui furnizor de servicii de curierat, sau în interceptarea, înregistrarea ori urmărirea ilegală a mesajelor unei persoane transmise prin rețele de comunicații electronice (sublinierea ne aparține – *n.a.*), sau în interceptarea, înregistrarea sau urmărirea ilegală a conversațiilor unei persoane transmise prin intermediul rețelelor de comunicații electronice (sublinierea ne

aparține – *n.a.*), sau în încălcarea în alt mod a inviolabilității corespondenței unei persoane. De asemenea, potrivit secțiunii 144 din Codul penal al Letoniei [22], răspunderea penală survine, *inter alia*, pentru fapta de comitere intenționată a violării confidențialității informației și a programelor prevăzute pentru utilizare în legătură cu prelucrarea electronică a datelor.

Tot așa și legiuitorul bulgar la pct.3 alin.(1) art.171 din Codul penal [23] incriminează fapta de violare a secretului corespondenței electronice exprimată în aflarea conținutului unui mesaj electronic (sublinierea ne aparține – *n.a.*) care nu-i este adresat făptuitorului, precum și în împiedicarea ajungerii mesajului electronic la adevăratul destinatar.

Corespondența electronică constituie obiect imaterial și în corespundere cu legislația penală a Macedoniei. Astfel, în conformitate cu alin.(1) art.147 din Codul penal [24], comite o infracțiune cel ce, în lipsa unei hotărâri judecătorești sau în lipsa consimțământului persoanei căreia îi este expediată, deschide o scrisoare, o telegramă, un alt mesaj în scris ori un mesaj expediat prin poșta electronică securizată sau încalcă în alt mod confidențialitatea acestora, sau reține, acoperă, distruge ori predă unei terțe persoane scrisoarea, telegrama, un alt mesaj în scris sau mesajul expediat prin poșta electronică securizată.

În fine, în acord cu art.302 din Codul penal al României [25], constituie infracțiune interceptarea, fără drept, a unei convorbiri sau a unei comunicări efectuate prin telefon sau prin orice mijloc electronic de comunicații (sublinierea ne aparține – *n.a.*).

De remarcat că dintre toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice doar Republica Moldova a mers pe calea de a nu stipula corespondența electronică pe post de obiect imaterial al infracțiunii de violare a dreptului la secretul corespondenței. Astfel, legiuitorul moldav, în condiții neclare, în general a evitat să reflecte, explicit sau implicit, în conținutul art.178 din Codul penal corespondența electronică pe post de obiect imaterial al infracțiunii.

5) Revenind la chestiunea privind introducerea răspunderii penale pentru violarea dreptului la secretul corespondenței electronice, deși susținem de principiu remanierea legislativă sus-indicată, totuși suntem de părere că textul normei de la art.178 CP RM trebuie să aibă un alt conținut decât cel propus de autorii Proiectului de lege. Făcând trimitere la bunele practici ale statelor străine, considerăm reușită formularea tehnico-legislativă la care au recurs legiuitorii statelor din prima categorie (enuțați *supra*), atunci când au reflectat categoriile obiectelor materiale/imateriale ale infracțiunilor similare celei de la art.178 CP RM. *In concreto*, susținem poziția acelor legiuitori care au decis să opereze cu sintagma „alte tipuri de comunicări” ca fiind expresia ce cuprinde și corespondența electronică. De exemplu, în acord cu art.138 din Codul penal al Federației Ruse, este pedepsită penal fapta persoanei exprimată în încălcarea secretului corespondenței, al convorbirilor telefonice, al comunicărilor poștale, telegrafice sau al altor tipuri de comunicări (sublinierea ne aparține – *n.a.*). De asemenea, la art.203 din Codul penal al Republicii Belarus este incriminată fapta de violare a secretului corespondenței, al convorbirilor telefonice, al comunicărilor telegrafice sau al altor tipuri de comunicări (sublinierea ne aparține – *n.a.*). De consemnat că expresia „alte tipuri de comunicări” din textele de lege sus-enuțate, presupunând un semn estimativ, permite adaptarea textului de lege la realitățile înconjurătoare. Modele legislative similare au și alte state, ca: Republica Armenia, Republica Azerbaidjan etc.

În cele din urmă, legiuitorul moldav, pentru a nu stagna procesul de prevenire și combatere a infracțiunilor legate de violarea dreptului la secretul corespondenței, pe bună dreptate încearcă să înlăture golul legislativ existent, astfel încât să fie posibilă aplicarea art.178 CP RM în ipoteza în care activitatea infracțională a făptuitorului este îndreptată către alte entități materiale/imateriale decât cele specificate expres în dispoziția normei (bunăoară, corespondența prin e-mail, prin fax etc.). Însă, pentru a nu încălca textul legii penale, dar și ținând cont de progresul tehnico-științific (care permite evaluarea tot mai mult și mai mult a mijloacelor de comunicare), considerăm oportună completarea cu titlu *de lege ferenda* a listei obiectelor materiale/imateriale asupra cărora se îndreaptă fapta infracțională prevăzută la art.178 CP RM cu expresia „și a altor tipuri de comunicări”.

Considerăm mai reușită o astfel de formulă legislativă, decât cea propusă și conținută în Proiectul de lege enunțat *supra*. Aceasta deoarece, pe de o parte, cuprinde comunicările electronice, iar, pe de altă parte, fiind adaptabilă la realitățile înconjurătoare și, drept consecință, în stare să cuprindă oricare alt tip de comunicare, nu va permite evitarea răspunderii penale pentru violarea dreptului la secretul corespondenței întreținute prin intermediul unui alt mijloc de comunicare, decât prin cele desprinse din dispoziția art.178 CP RM. Mai mult, recomandarea propusă este în unison cu prevederile art.30 din Constituția Republicii Moldova, în confor-

mitate cu care „statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”.

S-ar putea ca unii doctrinari și, mai cu seamă, practicieni să obiecteze asupra propunerii legislative avansate de noi, argumentând că expresia „alte tipuri de comunicări”, fiind un semn estimativ, poate crea premise pentru interpretarea extensivă și defavorabilă a legii penale, și, drept consecință, îndemnând persoana abilitată cu aplicarea legii penale să aplice arbitrar normele incriminatoare prevăzute la art.178 CP RM.

În ce ne privește însă, cu titlu de replică față de o atare eventuală obiecție, subliniem că inserarea în textul legii penale a unui asemenea semn estimativ concordă perfect cu principiul legalității incriminării sub aspectul respectării clarității și previzibilității legii penale.

În primul rând, destinatarul legii penale este în măsură să prevadă care alte tipuri de comunicări (din cele care nu sunt prevăzute expres în dispoziția normei de incriminare) pot să cadă sub incidența noțiunii „alte tipuri de comunicări” reieșind din realitățile înconjurătoare și asupra cărora se poate îndrepta comportamentul infracțional. Posibilitatea prevederii comunicărilor neprevăzute expres în dispoziția art.178 CP RM, dar protejate prin normele incriminatoare înscrise în acest articol, este dictată de esența juridică a unor asemenea comportamente infracționale. Natura juridică a infracțiunii de violare a secretului corespondenței determină posibilitatea destinatarului legii penale de a aprecia aria corespondenței pasibile de protecție prin normele de incriminare specificate la art.178 CP RM. *Grosso modo*, asupra acestui fapt a statuat și Curtea Europeană pentru Drepturile Omului în cauza *Groppera Radio AG și alții împotriva Elveției* [26], în corespundere cu care gradul de precizie a unei norme de drept depinde într-o mare măsură de conținutul textului în cauză, de domeniul pe care urmează să-l governeze, precum și de numărul și statutul destinatarilor săi.

Însă, pentru a face posibil acest lucru este necesar ca legiuitorul moldav să includă în dispoziția alin.(1) art.178 CP RM un semn estimativ (de tipul celui indicat mai sus), care să desemneze lista neexhaustivă a entităților materiale sau imateriale susceptibile de influențare infracțională. De remarcat că sintagma „alte tipuri de comunicări” răspunde acestei rigori, fiind în stare să cuprindă comunicările întreținute prin intermediul rețelelor electronice, precum și altele, nespecificate expres în textul normei de la alin.(1) art.178 CP RM.

Specificarea unei liste exhaustive a entităților materiale/imateriale pasibile de influențare prin comiterea infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM nu permite persoanei abilitate cu aplicarea legii penale să atribuie la această listă comunicările întreținute prin intermediul rețelelor electronice, chiar și în condițiile în care legiuitorul autohton utilizează termenul generic „corespondență” în titulatura articolului. Or, așa cum se susține în doctrina de specialitate, rolul denumirii unui articol se rezumă doar la exprimarea esenței juridice a comportamentelor ilegale incriminate [27, p.94]. Așadar, titulatura articolului redă natura juridică a faptei infracționale înscrise în tiparul unei norme de incriminare. În niciun caz, denumirea articolului nu descrie cu perfectă exactitate conținutul normei incriminatoare înscrise în cadrul acestuia.

Corespondența electronică este și ea corespondență. De aceea, din punctul de vedere al titulaturii art.178 CP RM, corespondența electronică pare a fi protejată de legea penală. Însă, această protecție pare a fi doar în aparență, întrucât, din perspectiva conținutului normei incriminatoare, corespondența electronică scapă de sub incidența art.178 CP RM. O atare corespondență nu este stipulată nici explicit, nici implicit în textul normei investigate, motiv pentru care, în condițiile actuale, tragerea la răspundere penală, în baza art.178 CP RM, pentru violarea dreptului asupra secretului corespondenței electronice implică automat interpretarea extensivă și defavorabilă a legii penale și, drept consecință, ignorarea principiului legalității incriminării.

În al doilea rând, expresia „alte tipuri de comunicări” vine să asigure caracterul general al normei de drept. Or, norma de drept, în special cea penală, trebuie să se bucure de generalitate. Tocmai o asemenea trăsătură a normei de incriminare este în stare să confere accesibilitate legii penale. Specificarea unei liste exhaustive a tipurilor corespondenței pasibile de violare nu conferă accesibilitate legii penale, ci, din contra, încarcă inutil textul legii penale. Mai mult, pare a fi imposibilă instituirea unei liste exhaustive a comunicărilor protejate de legea penală, în conjunctura în care asupra dezvoltării relațiilor sociale și, implicit, asupra noilor tipuri de comunicări, care sunt într-o permanentă evoluție, își pune amprenta progresul tehnico-științific.

Concluzii

1) În general, susținem inițiativa legiuitorului moldav de a atribui comunicările electronice la categoria obiectului imaterial al infracțiunii prevăzute la art.178 CP RM. Aceasta deoarece, în condițiile modelului incriminator de astăzi pe care îl conferă art.178 CP RM, violarea dreptului la secretul corespondenței electronice scapă de sub incidența legii penale. Totuși, suscită semne de întrebare conjunctura realităților sociale în care a venit această inițiativă legislativă.

2) Din perspectivă comparată, desprindem două tendințe legislative cu privire la incriminarea faptei de violare a dreptului la secretul corespondenței electronice. Într-o primă abordare, în legislația penală a unor state străine (de exemplu: în cea a Federației Ruse, a Republicii Belarus, a Turkmenistanului, a Armeniei, a Azerbaidjanului, a Estoniei etc.) corespondența electronică nu este indicată expres în calitate de obiect imaterial al infracțiunii de violare a dreptului asupra corespondenței electronice, aceasta însă rezultă din formula „alte tipuri de comunicări” inserată în textul normei de incriminare. Potrivit unei alte tendințe, corespondența electronică este prevăzută expres în dispoziția normei în calitate de obiect imaterial al infracțiunii (este cazul Ucrainei, Georgiei, Kârgâzstanului, Lituaniei, Letoniei, României, Bulgariei, Macedoniei etc.). Dintre toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice, doar Republica Moldova a mers pe calea să nu stipuleze corespondența electronică, nici explicit, nici implicit, pe post de obiect imaterial al infracțiunii de violare a dreptului la secretul corespondenței.

3) Făcând trimitere la bunele practici ale statelor străine, pare a fi mai reușită formularea tehnico-legislativă la care au recurs legiuitorii statelor din prima categorie atunci când au reflectat categoriile obiectelor materiale/imateriale ale infracțiunilor similare celei de la art.178 CP RM, adică formularea în care legiuitorii au decis să opereze cu sintagma „alte tipuri de comunicări”. O asemenea sintagmă legislativă este mai reușită, întrucât cuprinde comunicările electronice și, totodată, este adaptabilă la realitățile înconjurătoare, fiind în stare să cuprindă oricare alt tip de comunicare, nepermițând evitarea răspunderii penale pentru violarea dreptului la secretul corespondenței întreținute prin intermediul unui alt mijloc de comunicare decât prin cele înscrise în dispoziția art.178 CP RM. În același timp, recomandarea propusă este în unison cu prevederile Constituției Republicii Moldova.

4) Sintagma „alte tipuri de comunicări” propusă spre completarea art.178 CP RM concordă cu principiul legalității incriminării sub aspectul respectării clarității și previzibilității legii penale. Mai mult, o atare construcție este expresia caracterului general al normei de drept.

Referințe:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
2. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
3. Legea comunicațiilor poștale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 17.03.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.114-122.
4. Legea poștei, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.05.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.65-66.
5. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3183/language/ro-RO/Default.aspx>
6. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
7. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
8. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
9. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
10. Уголовный кодекс Республики Беларусь. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://xn----ctbcgviccvibf9bq8k.xn--90ais/>
11. Уголовный Кодекс Туркменистана. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf
12. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: http://www.lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457
13. Уголовный кодекс Республики Казахстан. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252
14. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tj/tj023ru.pdf>
15. Уголовный кодекс Республики Армения. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>
16. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: http://www.taxes.gov.az/uploads/qanun/2011/mecelleler/cinayet_mecellesi_rus.pdf

17. *Criminal Code of the Republic of Estonia*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
18. *Criminal Code of Georgia*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
19. *Кримінальний кодекс України*. В: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.
20. *Criminal Code of the Kyrgyz Republic*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
21. *Criminal Code of Lithuania*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
22. *Criminal Law of the Republic of Latvia*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
23. *Criminal Code of the Republic of Bulgaria*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
24. *Criminal Code of the former Yugoslav Republic of Macedonia*. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>
25. Codul penal al României în redacția din 2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
26. Groppera Radio AG and others *versus* Switzerland. [Accesat: 12.09.2017] Disponibil: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-57623\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)
27. COPEȚCHI, ST. *Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. Chișinău: Foxtrot, 2014. 346 p.

Prezentat la 25.09.2017